Totalitarizmi – vprašanja in izzivi, 4

REVOLUCIONARNO NASILJE, SODNI PROCESI IN KULTURA SPOMINJANJA

Zbornik prispevkov z znanstvenega posveta

Študijski center za narodno spravo
Ljubljana, 2014

Zbirka: Totalitarizmi – vprašanja in izzivi, 4

Uredila: dr. Mateja Čoh Kladnik

Založil in izdal: Študijski center za narodno spravo, Ljubljana

Lektoriranje in prevajanje: Megamoment, d. o. o.

Oblikovanje in tisk: Designpro, d. o. o

Naklada: 500 izvodov

Recenzenta: dr. Stane Granda in dr. Milko Mikola

Fotografija na naslovnici: Zaporniške celice na Beethovnovi 3 v Ljubljani (Arhiv Študijskega centra za narodno spravo)

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)"1941/1951"(082)

REVOLUCIONARNO nasilje, sodni procesi in kultura spominjanja : zbornik prispevkov z znanstvenega posveta / [uredila Mateja Čoh Kladnik]. - Ljubljana : Študijski center za narodno spravo, 2014. - (Zbirka Totalitarizmi - vprašanja in izzivi ; 4)

ISBN 978-961-93300-8-1
1. Čoh Kladnik, Mateja
277322496

Vse pravice pridržane. Brez predhodnega dovoljenja založnika in lastnikov avtorskih pravic ne sme biti noben del te izdaje reproduciran, shranjen ali prepisan v kateri koli obliki oziroma na kateri koli način, bodisi elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali kako drugače.

Kazalo vsebine

Uvodna beseda 5

Program posveta 7

Dr. Vida Deželak Barič: Temeljne usmeritve slovenskih komunistov in vprašanja družbene radikalizacije oziroma sobivanja v razdobju med svetovnima vojnama 9

Dr. Janko Prunk: Nekaj odgovorov slovenske znanosti slovenski javnosti 28

Boštjan Kolarič: Revolucionarno pravo 32

Dr. Jernej Letnar Černič: Pravna opredelitev genocida v Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju hudodelstva genocida 44

Dr. Damjan Hančič: Osrednja Slovenija v primežu medvojnega revolucionarnega nasilja 57

Mag. Renato Podbersič: Žrtve revolucije med Romi na Slovenskem 78

Dr. Tamara Griesser Pečar: Kočevski proces – prvi komunistični politični proces na Slovenskem 95

Dr. Mateja Čoh Kladnik: Sodni procesi proti kmetom v letih 1945–1951 107

Neža Strajnar: Sodni procesi proti pripadnikom nekatoliških verskih skupnosti v obdobju komunizma v Sloveniji 119

Dr. Bojan Žalec: Gnostičnost moderne in totalitarizma ter etika spominjanja v luči solidarnega personalizma in misli Erica Voegelina 130

Dr. Tomaž Erzar: Kdaj spomin ne boli več? Rekonsolidacija in integracija travmatičnih spominov 144

Dr. Katarina Kompan Erzar: Pomen trenutkov stika v zdravem razvoju in zdravljenju travme 154

Jože Dežman: Slovensko mesto mrtvih – ogledalo živih 164

Jelka Piškurić: Imam še zmeraj lepe stike dol, lepe spomine na tiste čase, ki so bili trdi časi za vse 178

Marta Keršič: Sledi preteklosti: Zaporniške celice na Beethovnovi 3 190

Dr. Janez Juhant: Spopad idej/ideologij in resnica sprave 202

Mirjam Dujo Jurjevčič: Revolucionarno nasilje v Loški dolini leta 1942 216

UVODNA BESEDA

Študijski center za narodno spravo je 10. septembra 2014 organiziral znanstveni posvet o totalitarizmih na Slovenskem v 20. stoletju z naslovom *Revolucionarno nasilje, sodni procesi in kultura spominjanja*. Bil je eden izmed dogodkov, s katerimi smo v letu 2014 obeležili 23. avgust, vseevropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. Osnovna izhodišča za razmislek so bile različne oblike nasilja totalitarne oblasti ter posledice kršenja temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Na posvetu so sodelovali strokovnjaki z različnih področij, zgodovinarji, pravniki, psihologi, filozofi. Njihove prispevke in razmišljanja predstavljamo v pričujočem zborniku.

Dr. Vida Deželа Barič v prispevku predstavi temeljne opredelitve in dejavnost komunistične stranke na Slovenskem od njene ustanovitve aprila 1920 do napada na Kraljevino Jugoslavijo aprila 1941. Poudarja, da se je komunistična stranka oblikovala kot stranka, ki je (z izjemo nacionalnega vprašanja) zanikala načelo idejnega, političnega in družbenega sobivanja in je živela v pričakovanju revolucije. Dr. Janko Prunk je prispeval razmislek o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. Po njegovi oceni nista bila najpomembnejše dejanje slovenskega naroda, to so dejanja oziroma dogajanja dolgega trajanja (reformacija, razsvetljenstvo, oblikovanje meščanstva), sta pa še danes njegov največji problem. Boštjan Kolarič v prispevku o revolucionarnem pravu opozori, da so bili že med drugo svetovno vojno z namenom izvedbe revolucije in zaščite pridobitve narodnoosvobodilnega boja, sprejeti številni pravni akti predvsem s področja kazenskega prava. Ob tem izpostavi vprašanje legalnosti in legitimnosti revolucionarnih organov, ki so sprejeli predpise, kot tudi revolucionarnega prava oz. revolucije. Dr. Jernej Letnar Černič piše o pravnih in drugih opredelitvah genocida. Posebno pozornost nameni Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju hudodelstva genocida, s posebnim poudarkom na pripravljalnih delih, in sicer s ciljem preučitve mednarodno sprejetih definicij genocida.

Dr. Damjan Hančič v prispevku primerjalno predstavi kronologijo in razvoj različnih oblik revolucionarnega nasilja na italijanskem in nemškem okupacijskem območju, tj. v Ljubljanski pokrajini (predvsem v Ljubljani) in na Gorenjskem, ki sta ju revolucionarno nasilje in posledično državljanska vojna najprej in najbolj prizadela. Mag. Renato Podbersič piše o manj poznanem nasilju nad Romi v Ljubljanski pokrajini med drugo svetovno vojno. Ugotavlja, da so partizanske oblasti odgovorne za štiri večje poboje romskih skupin, tudi žena in otrok. Skupaj naj bi bilo pomorjenih okoli 150 oseb, in sicer pri Mačkovcu, v Iški vasi, pri Kanižarici in pri Sodražici. O značilnostih in posledicah kočevskega procesa oktobra 1943 piše dr. Tamara Griesser - Pečar. Ugotavlja, da je bil to prvi politično motivirani proces, ki je bil zelo pomemben za razvoj kazenskega prava in pravosodja ter vzorec za podobne povojne montirane procese. Opozori, da so istočasno potekale likvidacije nekaj sto ideoloških nasprotnikov. Dr. Mateja Čoh Kladnik piše o značilnostih sodnih procesov proti kmetom v prvih povojnih letih. Številni administrativni ukrepi na področju kmetijstva, s katerimi je oblast vplivala na položaj kmetov, so sprožili nezadovoljstvo in njihov upor. Posledica so bili tudi številni sodni procesi proti kmetom, ki so se začeli jeseni 1945. Najštevilčnejša so bila kazniva dejanja v zvezi z obveznimi oddajami (odkupi) pridelkov ter kazniva dejanja proti zadrugam in zadružnemu premoženju. Neža Strajnar na podlagi

arhivskih virov ugotavlja, da je komunistična oblast v obdobju njenega obstoja v Sloveniji izvedla več zrežiranih sodnih procesov proti pripadnikom nekatoliških verskih skupnosti. Žrtve teh procesov so bili tako voditelji kot tudi člani teh skupnosti, večinoma pa so jim očitali protidržavno politično delovanje, da bi z nasiljem zrušili obstoječo družbeno ureditev.

Filozof dr. Bojan Žalec kot izhodišče razmisleka postavi misel Erica Voegelina o gnostični naravi moderne. Ugotavlja, da je globinska gnostična narava moderne v nasprotju z njenimi humanističnimi vzgibi in težnjami. Predstavi nekaj idej za ustrezno etiko spominjanja. Dr. Tomaž Erzar v prispevku predstavi novejša dognanja o nevrobioloških in relacijskih podlagah za oblikovanje spomina in pogojih za njegovo zdravljenje. Posebej opozori na rekonsolidacijo ali ponovno utrditev dolgoročnega spomina ter pripovedovanje spominov v varnih medosebnih odnosih. O pomenu trenutkov stika v zdravem razvoju in zdravljenju travme piše dr. Katarina Kompan Erzar. Predstavi raziskave in klinične izkušnje o pomenu in gojenju čustvene pozitivnosti ter medosebne uglašenosti v pozitivnih čustvih. Opozori, da so trenutki stika nujni za zdrav razvoj posameznika in njegovega duševnega zdravja. Sposobnost doživljanja pozitivnih čustev in ranljivost namreč omogočata razmišljanje in delovanje, ki je odporno proti stresu in travmi ter njunim posledicam.

Jože Dežman v prispevku primerja (ne)urejenost »slovenskega mesta mrtvih« s španskim ter kot primere možne ureditve predstavi prakso v Združenih državah Amerike, državah Commonwealtha in Nemčiji. Opozori, da Republika Slovenija še ni zmogla nacionalnega konsenza o pokopu in memorializaciji vseh žrtev vojn in revolucij. Po njegovem mnenju z oblikovanjem mesta mrtvih zdravimo spomin, utrjujemo mir, sožitje in strpnost. Jelka Piškurić skozi življenjsko zgodbo Anuške Lekan pokaže, kako sta druga svetovna vojna in prvo desetletje po njej vplivala na njeno življenje. V zgodnjem otroštvu je doživela prihod Nemcev v Maribor, pozneje pa je, po začetni poklicni poti kot učiteljica z neustrezno karakteristiko, emigrirala v Združene države Amerike. Marta Keršič predstavi zaporniške celice v Beethovnovi 3 v Ljubljani. Opozori, da so to po do zdaj znanih podatkih ene redkih ohranjenih zaporniških celic, v katerih so bili po koncu vojne zapori politične policije (Ozne/Udbe). Študijski center za narodno spravo jih namerava urediti za muzejsko dejavnost.

V zborniku objavljamo še prispevka dr. Janeza Juhanta in Mirjam Dujo Jurjevčič. Prvi v prispevku z naslovom *Spopad idej/ideologij in resnica sprave* med drugim trdi, da je sklicevanje na Mahničevo delitev duhov opravičilo revolucionarjev za totalno oblast in nadzor ter vzpostavitev novega razreda ob izključitvi vseh drugih. Poleg tega navaja, da so na ta način komunisti družbo razdvojili v pristaše, podpornike in podanike vladajočega razreda ter na t. i. razredne sovražnike. Med obema skupinama ni sodelovanja in tudi tranzicijsko obdobje potrjuje, kako zahtevna je pot sprave in sožitja. Mirjam Dujo Jurjevčič pa v prispevku z naslovom *Revolucionarno nasilje v Loški dolini leta 1942* predstavi nasilje nad civilnim prebivalstvom, katerega žrtve so bili nasprotniki komunistične revolucije, večinoma obrtniki, duhovniki in večji kmetje. Opozori, da so bile številne žrtve izpostavljene grozovitemu mučenju, partizanske enote so izvajale usmrtitve ter ropanje in požiganje njihovega imetja.

Ljubljana, november 2014

dr. Mateja Čoh Kladnik